

Владан Бајчета

ОВАЈ СВИЈЕТ

(Слободан Јовић: *У кострети*, Чигоја штампа, Београд, 2023)

Слободан Јовић је пјесник изван свих постојећих класификација актуелног српског пјесништва. Неуклопив ни у један правац нити групу, којих је по природи овдашњих прилика увијек у изобиљу, а у ваздашњем међусобном неспоразуму, он чак не припада ни некој лако замисливој линији оновременог пјевања којој би по мотивима, осјећајности, свјетоназору или чиме другим евентуално могао припасти. То је тако из одувијек истог разлога: ријеч је о стваралачкој особености која не жуди ни за чим од спољашњег сјаја пјесничке ауре већ искључиво за оним чему истински пјесник једино тежи – доброј пјесми. И чини се да је то прво што од овог свијета Слободан Јовић као пјесник тражи, и да му се његова скромност вишеструко *испалашила*. Утолико прије што за пјесмом цезне не само као за умјетничким достигнућем него и као за врстом свагдашњег искупљења.

Најновија збирка *У кострети* још једно је аутентично свједочанство овакве поетичке уникатности, коју прати, или којој је разлог, пјесникова егзистенцијална изолованост.

Живећи у Тобуту на Мајевици, овај сеоски учитељ испунио је своју поезију искључиво оним што га окружује: ријетком преосталом дјецом у селу, својом мајком, домаћим и дивљим животињама. Као на какав пјеснички Арарат, на његову босанску планину исплива покоји остатак из потопа цивилизације, залутали симбол стварности чијег се лица пјесник готово плаши, прије него што га, како би се понекад могло помислити, гордо одбацује. Нема у Јовићевим стиховима осорности самоизгнаника који је презрео један дио свијета да би се у интимној славодобитности повукао у руралну идилу већ више страха од обретености у том свијету, иза чијег образа се, не увијек сасвим разговјетно, појављује час ђаво, а час Бог. Стрепња, сиромаштво и смрт окружују пјесника, али и пропламсаји наде и метафизичке слутње бољег исхода за које се изнова утјешно хвата.

У Јовићевим пјесмама не постоји оно што данашњи говор о књижевности и кад треба и кад не треба назива *лирски субјект*. То је напросто сам пјесник, који је своју самоћу, своју изопштеност, сагледао као удес још једног међу нишчима: још једног што своју стварну, метафизичку и емоционалну оскудицу сноси, не усуђујући се да над њом завапи. Јер он се нагледао праве биједи, и своје и туђе, и начитао о њој, пронашавши у једном архиву „нешто што би могло бити поезија” – а то је „Списак дјече / из Пожарнице / којима су подијељене ципеле” („Ципеле”). Дјечја радост

коју пјесник замишља док кући односе добијену обућу постаје највећа опомена за гријех очајања. Зато је ту пјесма, која даје слободу да се нешто ипак каже, а да се човек о некога, а увијек има о кога, својим жадањем не огријеши. Мајевички самотњак своју немаштину тихо исповиједа, како се то чује у пјесми „Длан”:

*Преживјеће божјак
од милосћине
и ријечи Божје,*

*а ја од њежностии
незаслужено добијене
када ми њрстии касирке
догајући кусур
случајно длан дошакну.*

Јовићев свијет сведен је на описани уски круг присних бића, у којем пјесник тражи знаке божанског постојања. Већину пјесамa ове збирке прожимају обриси хронотопа осамљеног босанског села, које је и само метафора трагичне убогости у добу непојмљивог обиља. Тај сироти рурални свијет, који полако одумири нестанком дјецe, пјеснику се причињава као мјесто гдје је још увијек лакше пронаћи Христа. Пјесма „Стопе” прави је примјер Јовићевог виђења ствари:

*Трајови у снијеју
шек њроходалој гјешеша
у засеоку њгје се гјецa
одавно не рађају
чудо су њоуш ходања њо води.*

*У добу маловјерја
ујушио бих се
за мајушним сшојама
нагајући се да ме њихов шрај
изведе из лавиринша
и њред Христшова лице доведе.*

Ово је готова формула Јовићевог пјевања: *Све што видим око себе шужније је од мене самој и у њему је скривена већа њашња од моје. Али, све је што њуш ка Христшу који ми Госњод њодасшире, само ако умијем да њлегам.* Јовићева поезија је у том смислу апсолутно христоцентрична: конфесионални симболи у њој су сведени на најмању мјеру, или их једноставно нема. Она није декоративно светосавска, какве је одвећ у савременом српском пјесништву, већ иманентно исихастичка, какве је знатно мање.

Ту је, затим, пјесникова мајка. Или само Мајка. Њу видимо док затиска рупе у стаји, чувајући од зиме своје једино *блајо*. Она се појављује и кроз убод игле који пјесник осјећа носећи плетену одјећу, кад год крене странпутицом. Најузвишенији

лирски портрет (своје) родитељке Јовић је дао – дискретно прекривајући визијом свог учитељског позива мајчину вјечиту спремност да изађе Богу на истину – кроз одговор на насловно питање пјесме „Како спава праведник”:

*Можда баш овако
како њо сага
чини моја мајка
скршћених руку
да ни у сну
за нечим не њосејне*

*и блаћо осмијехнућо,
њоћућ ученика
који зна одговор
на свако њишање
уколико ја учишељ
изненада њрозове.*

Ванредно лијепа слика врлине хришћанске скромности: одрицати се овоземаљских добара не само вољно већ и несвјесно – у сну – намиривши и збринувши своје једино и право блаћо; а бити срећан радошћу дјетета, које све задатке зна и за шта му слиједи награда.

Међутим, најразноликији и у појединим пјесмама најефектније транспонован дио Јовићеве стварности је животињски свијет. Заједно са чедним дјечјим бићима и мајчином скрушеном појавом, овај скуп немоћних божјих створења слика сву крхкост њвари њризване на живој. Умјесто уобичајене идиличне допуне рустичних призора, који су овде већ по себи представљени као сирови и сурови, животиње су слика и прилика свеколике патње, страдања, на крају и смртности, коју ништа живо не може да мимоиђе. Мачка, пуж, гуштер, јеж, птица, теле, јагње гладују са човјеком, у сталној су опасности од природе и од човјека самог; они болују, нестају без обиљежја, и све друго што се и самом људском бићу непрекидно збива. Ипак, као и увијек у Јовићевој поезији, негдје у најближем сусједству свих тих патњи и пријетњи, пребива тајанствени наговјештај оностраности, како је то приказано у једној од најљепших пјесама збирке „Свједочење”:

*Неки кажу има ја,
неки да ја нема.
Једни ја видјеше,
а једни ја се одрекоше,
али ја сам засиурно
Боја уледао оне вечери
када је изнад љаве болесној њеоца
њридржавао боцу са инфузијом,
док се милосћ сливала ка крвојоку,
уз мјехуриће налик оним
из дјечјих њара са сајуницом...*

*Након шћо је ѿо ойослио,
лећао је у јасле,
а шеле га је ућоћљавало дахом,
као шћо и свједочи ћрича.*

Обрнут је приказ – или само наизглед – али идентичан умјетнички ефекат у пјесми „Јагње”. Она плијени Јовићевом умјетничком способношћу да кроз неколико ријечи, попут „бодљикаве жице” или „ломаче”, призове вјековни пакао који човјек на земљи непрестано производи; али истовремено осваја и пјесниковим умијећем да увијек остане у кругу своје пјесничке вјере и онда када не призива Христа већ га замјењује његовим најпознатијим симболом. Дубинска снага пјесме долази одатле што се у њој најмудрије ћути о томе да ли је Жртва у застрашујућој, али привремено умирујућој заблуди, или је у дубоком познању да се најзад спасава *мешафизичке сћудени*:

*Измећу двије
бодљикаве жице
јаћне исћурило ћлаву
и ћосмаћра ломачу
шћо се за њећа сћрема.*

*Оно у шоме
не види нишћа чудно
јер вјерује
да ваћра ћосћоји
да би се крај ње ойријало.*

Поред свега поменутог, у књизи постоји још један фреквентан мотив, а то је људска сакатост. Јовић и ту (лирску) опсесију уобличује на себи својствен начин. Наилазећи крај пута на одбачено ортопедско помагало, он се у пјесми „Штака” запитао:

*Да ли ју је одбацио
узетћи из Јеванђеља,
како се обрела овјје?*

*Некада су ћокрај ћућа
били клућа или чесма,
али какво вријеме,
шћаква и знамења.*

У оваквим стиховима садржана је карактеристика Јовићевог пјевања која се односи на дискретан друштвеноскритички моменат. Он који ни у селу, непојмљиво ближе божанској изворности, не може видјети радост и срећу за сва створена бића, ништа друго не може видјети ни у велеградској цивилизацији. У последњем

циклусу збирке „Часови језика”, питаће се о мјестима гдје завршавају ампутиране шаке, прсти, удови, како би могао да оде да се за њих помоли. Остаци, или отпаци људских тијела, у том набрајању изгледају као жетва судњег дана, али их пјесник, типично *јовићевски*, благонаклоно именује моштима.

Бирајући за илустрацију некада најбоље, а некада само репрезентативне примјерке Јовићеве најновије поезије, овај приказ понудио је читаоцу нешто што му већ сада лако може бити јасно: да збирка *Укосирећи* држи висок вриједносни ниво од почетка до краја. Одавно се није појавила пјесничка књига са тако високим просјеком, и још вишим врховима, а непостојећим промашеним пјесмама. У појединим примјерима Јовић је можда домашио и свој укупни пјеснички врхунац, а свакако најпотпунији израз дугогодишњих поетичких настојања. *Укосирећи* је стога књига која ће се, за разлику од многих пословично прецијењених наслова годишње продукције, дуго читати и памтити.